

ASA

ASBÜ Sosyal Araştırmalar
Dergisi

ASBU Journal of Social Research

[Cilt/Volume: 1, Sayı/Issue: 1,
Yaz/Summer 2023]

Ankara'nın Galat Sakinleri Tektosaglar

Galatian Residents of Ankara: the Tectosages

SÜMEYRA KOÇİN

Arş. Gör., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
sumeyrakocin@asbu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-1288-0258>

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliř Tarihi/Received: 20.07.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 08.08.2023

Yayın Tarihi/Published: 15.08.2023

Atıf/Citation

Koçin, S. (2023). Ankara'nın Galat Sakinleri Tektosaglar. *ASA Dergisi*, 1(1), 75-105.

Koçin, S. (2023). Galatian Residents of Ankara: the Tectosages. *ASA Journal*, 1(1), 75-105.

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.

Öz

Anadolu, MÖ 3. yüzyılda Balkanlar üzerinden Eski Yunanistan'a, ardından da kabileler halinde Küçük Asya'ya hareket ettiğini bildiğimiz Keltlerin, kitlesel göç hareketine tanıklık etmiştir. Anadolu'ya göçlerinin tarihi takribi MÖ 278/77 olarak belirtilen Keltlerin Anadolu'daki serüvenlerinin başlamasıyla bu topluluğa ait üç kolun adı kaynaklarda zikredilmeye başlanmıştır. Yazılı kaynaklarda üç *gens*, üç *populus* ya da üç *ethnos* olarak nitelenen bu boylar Tolistobogiler, Trokmiler ve Tektosaglar olarak bilinmektedir. Anadolu'ya ilk geldiklerinde Hellespontos'a Trokmiler, Ionia'ya Tolistobogiler, Frigya Bölgesine de Tektosaglar yöneldiler. Galatlı olarak tanınmaya başlanan bu boylar zamanla Orta Anadolu'ya yerleşti. MÖ 25'te Galatia eyaleti kurulmuş; Ankyra şehri Tektosag topraklarına dahil edilmiştir. Şehrin adı epigrafik buluntularında işaret ettiğine göre Tektosaglar ile anılmış ve Sebaste Tektosages (Σεβαστή Τεκτοσάγης) olarak adlandırılmıştır. Bu çalışma, Galatyalı Tektosag boyunun Roma dönemi Ankyra kentindeki tarihi varlığının arka planını odağa almaktadır. Başka bir ifade ile bu çalışmada, Galat Tektosaglarının Avrupa'daki kökenlerinden başlayıp Ankara bölgesindeki varlıklarına dek geçen süreç, Tektosagların tarihi varlığı ve Roma dönemi Ankyrası'ndaki konumları ele alınmaktadır. Bunu yaparken Tektosag boyuna gönderme yapan Roma dönemi Ankyrası'na ait belirli yazıt ve kaynaklar, hareket noktası olmaktadır. Augustus Tapınağı'nın *antae* duvarında yer alan Rahipler Listesi, günümüze ulaşmış heykel kaideleri ve sikkeler Tektosagların belirli yönleri ile Kelt kimliklerini korurken birçok boyutta imparatorluğa entegre olduklarına işaret etmektedir. Ankyra'nın kuruluş efsanelerinde Galatların dinamik konumu da bu bağlamda ele alınmıştır. Augustus'un hükmü altında Galatların Roma İmparatorluğu'na dahil edilmeleriyle Galat elitleri imparatorluk hizmetlerine girmişlerdir. Böylelikle Roma'nın görev ve sorumluluklarının taşıyıcıları olarak görülmüşlerdir. Galat kültür varlığı Hellen etkisi altına girmiş ve yavaş yavaş imparatorluk ile uyumlu hale gelmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Tektosaglar, Keltler, Galatlar, Ankyra, Augustus Tapınağı, Kuruluş Efsaneleri

Abstract

Anatolia witnessed the mass migration of the Celts, whom we know to have moved from the Balkans to Ancient Greece in the 3rd century BC and then migrated in tribal formations to Asia Minor. With the initiation of the Galatians' advent to Anatolia, which is approximately dated to 278/77 BC, the sources started mentioning the names of the three tribes belonging to this community. These tribes, called Tolistobogioi, Trokmoi, and Tectosages, were described in written sources as three *gentes* / *populi* / *ethnoi*. On their arrival in Anatolia, the Trokmoi initially moved towards Hellespontos, the Tolistobogioi targeted Ionia, and the Tectosages went into the region of Phrygia. These tribes came to be known as the Galatians and in time they settled in Central Anatolia. The province of Galatia was founded in 25 BC. The city of Ancyra was incorporated into lands of the Tectosages. According to epigraphic findings, the name of the city was associated with the Tectosages and was named Sebaste Tectosages (Σεβαστή Τεκτοσάγης). This study focuses on the historical context of the Galatian tribe Tectosages in the city of Ancyra during the Roman period. In other words, in this study, the historical process from the origins of Galatian Tectosages in Europe to their presence in the Ankara region is examined, and the historical existence of the Tectosages as well as their position in the Roman-era Ancyra is discussed. In doing this, the inscriptions and sources related specifically to Roman-era Ancyra, which refer to the Tectosages tribe, are taken as the starting point. The Priests List on the *antae* wall of the Temple of Augustus, the surviving statue bases, and the coins signify that the Tectosages were integrated into the empire in many aspects while preserving certain aspects of their Celtic identity. Under the rule of Augustus, the Galatians were integrated into the Roman Empire and their elites entered the imperial service, with the result that they were perceived as the carriers of Roman duties and responsibilities. The dynamic role of the Galatians in the foundation myths of Ankara are also considered in this context. The Galatian cultural heritage underwent Hellenistic influence and gradually became harmonized with the imperial culture.

Keywords: Tectosages, Celts, Galatians, Ancyra, Temple of Augustus, Foundation Legends

GİRİŞ

Eski Yunan ve Romalı yazarlar, Tektosag boyunu Eskiçağ kaynaklarında bir Galat ve Kelt boyu olarak kabul etmişlerdir¹. Aynı yazın geleneği ve Roma dönemi Ankyra'sında bulunan bazı epigrafik kaynaklar da Tektosagları Ankyra'nın kurucu ya da en azından temel unsurlarından saymaktadır. Bu çalışmada, Galatyalı Tektosag boyunun Roma dönemi Ankyra kentindeki tarihi varlığına odaklanılmaktadır. Tektosag boyuna gönderme yapan Roma dönemi Ankyrası'na ait yazıtlar, çevirileriyle birlikte tartışılmaktadır. Yazıtlarda, Galat Tektosaglarının Avrupa'daki kökenlerinden başlayıp Ankara bölgesindeki varlıklarına dek geçen sürecin izleri ve Tektosagların tarihi varlığı ile Roma dönemi Ankyrası'nda dönüşüm geçiren konumları bu şekilde ele alınmaktadır. Literatürde Ankyra özelinde Tektosaglara dair böyle bir vurgu daha önce yapılmamıştır (Coşkun, 2022, s. 27-34). Tektosaglar, Galatların göçleri ve siyasi tarihi çerçevesinde ele alınmıştır. Bu çalışmada Ankyra özelinde Tektosaglarla ilgili özgün bir katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Çalışmada Galatların Avrupa'daki ayak izleri takip edilmeye çalışılarak Ankyra Tektosaglarının menşei hakkındaki tartışmalara yer verilecektir. Ardından Anadolu istikametinde devam eden göç hareketleri, motivasyonları ve siyasi arka planı ile ele alınacak, Roma İmparatorluğu bünyesine dahil olmalarına kadar geçen süreçteki varlıkları konu edinilecektir. Tektosagların Ankyra kuruluş anlatılarındaki farklı konumları ele alınacak ve tarih serüveni içinde nasıl tanımlandıkları ortaya koyulacaktır. Sikkeler, heykel kaideleri ve Ankara yazıtları özelinde Tektosag imgesi yorumlanacaktır. Galatlar, Tektosaglar ve Avrupa ile Anadolu'daki varlıkları çok sayıda çalışmaya konu olmuştur (Arslan, 2000; Coşkun, 2013; Coşkun, 2022; Cunliffe, 2018; Darbyshire, Mitchell & Vardar, 2000; Kaya, 2011; Strobel, 2009). Fakat mevcut çalışmaların amacı Tektosagları odağa almak olmadığı için, Ankyra özelinde Tektosag mevcudiyeti

¹ Çalışmayı yeniden gözden geçiren ve talep ettikleri düzeltmelerle önemli katkılar sağlayan hakemlere, Rahip Listesi Yunanca metin çevirisinin bazı satırlarına yardım eden Brian McPhee'ye, Tektosag izleri taşıyan Amazon figürlü sikkenin çizimini yapan Abdülkadir Akkurt'a, Galatia ile ilgili güncel literatürü ele alan Coşkun'un (2022) çalışmasına dikkat çektiği için Giovanna Pasquariello'ya ve en önemlisi tüm süreç boyunca değerli katkılarını ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Prof. Dr. Selim Ferruh Adalı'ya, teşekkürü bir borç bilirim.

hakkında vurgulanmamış hususlar bulunmaktadır. Augustus Tapınağı üzerinde yer alan “Rahip Listesi” ve diğer yazıtların sunduğu imkanlar bir Kelt boyunun imparatorluk ile bütünleşme serüvenine açıklık getirmektedir. Ayrıca Rahip Listesi’nin Türkçe tercümesine de bu çalışmada yer verilmiştir. Çalışmada ilgili epigrafik malzemeler, Türkçe tercümeleri ve bunun yanında MÖ 3- MS 4. yüzyıllar arasında Tektosag boyunun birincil kaynaklar ışığında Ankyra’daki konumu ve etkileşimini gösteren bulgular yer almaktadır. Ankyra’nın kuruluş efsanelerinde Galatların ve Tektosagların konumu da ele alınmaktadır.

AVRUPA’DAN ANADOLU’YA TEKTOSAGLAR

Hint-Avrupa dil ailesine mensup Kelt dilini konuşan topluluklar, MÖ 5. yüzyıldan itibaren Güney Almanya’dan, Doğu Fransa ve Avusturya’ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada yayılım göstermişlerdir (Rankin, 1998, s. 9). Avrupa kıtasının en eski sakinleri arasında, Eskiçağ arkeoloji literatüründe genel anlamda “Kelt” olarak tanımlanan Demirçağ toplulukları vardır. Keltlik, eskiçağ tarihi ve arkeoloji literatüründe Tektosagların bir tür üst kimliği gibi değerlendirilmektedir. Hint-Avrupa dil ailesinin Keltçe dil öğeleriyle açıklanan adları kültürel özellikleri hakkında bir miktar bilgi verirken bu toplumların siyasi aidiyet ve ekonomik yapıları ise daha karmaşık bir örüntü arz etmektedir. Kelt boyları Orta Avrupa’dan Kuzey İtalya ile Balkanlara göç etmeye MÖ 3. yüzyılda başladı (Guştin, 2006, s. 155). MÖ 3. yüzyılda ve özellikle bu yüzyılın ikinci yarısında Kelt boyları, Balkanların farklı bölgelerine göç etti. Onların Güney Pannonia ile Bulgaristan’a göç ettikleri sadece mezar bulgularından bilinmektedir (Vojvodina yakınlarında Curug, Bulgaristan’da Mezek; Guştin, 2006, s. 156). Taurisci, doğu Slovenia ile kuzeydoğu Hırvatistan’a (ve daha az sayıda Sırbistan’a), Scordisci’nin bir kısmı Tuna nehri ile Tuna’nın kollarından Sava nehri arasına yerleştiler. Diğer bazı Kelt boyları, Transilvanya bölgesine yerleşti. Trakya’da MÖ 3. yüzyılın sonlarına kadar varlığını süren Tylis/Tyle krallığı, en son kralları Kauaros döneminde Byzantion’u vergiye bağlamıştı (Guştin, 2006, s. 157-158). Trakya’da Kelt varlığının niteliği daha az bilinmektedir.

Kelt boylarının Balkanlar’daki göç ve talan seferleri özellikle İskender’in ölümünden sonra ivme kazanmıştı. Makedonya ve Balkanlarda talan seferleri gerçekleştiren Kelt boyları, Delphi’nin hazinesini elde etmek için MÖ 279’da Prausi’li Brennos önderliğindeki 30,000 savaşçıyla Yunanistan’a bir sefer düzenlediler. Bu Kelt

boyları MÖ 279-278 kışında mağlup olduktan sonra dağıldı (Mitchell, 2007, s.13-15). Tektosagların ana yurtlarının konumunu ve tarih serüveni içindeki hareket rotalarını tespit etmek için birincil kaynaklara bakıldığında, Avrupa'da yaşadıkları dönemde Volcae Tektosagları olarak anıldıkları söylenebilir. Kelt topluluğu Volcae'nın alt kabilesi olan Volcae Tektosaglarının Thüringen'den Bavyera'nın kuzeydoğusuna kadar uzanan alçak sıradağlar civarında yaşadıkları düşünülmektedir. MÖ 4. yüzyılda Tektosagların büyük bölümünü oluşturduğu Volcaelar bir göç dinamiğine yakalanarak güneydoğu Avrupa'ya doğru hareket edip Tuna bölgesine (Güney Pannonia, günümüzde Macaristan'ın batı bölgesi) geçmişlerdir. Cunliffe, Transtuna bölgesinde (Transdanubia) bulunan Keltler arasında Volcae Tektosaglarının da olabileceğini ileri sürer (Cunliffe, 2018, s. 86). Iustinus'a göre Tektosaglar, Tolosa (günümüzde Toulouse) civarına yerleşmek için batıya göç etmişlerdir (Cunliffe, 2018, s. 87). Tektosagların başka bir grubu ise Tuna'daki La Tène kültürünün güçlü etkilerini benimsemiş ve Ren Nehri'ni geçerek Güney Gallia'ya göç etmişlerdir. Volcae'nın bir diğer kısmı ise Elbe Germenlerinin komşuları olarak geride kalmışlardır (Strobel, 2006.)

MÖ 3. yüzyılın ilk yarısında Doğu-Orta Avrupa ve Tuna bölgesine yerleşen Kelt kabileleri arasında Volcae Arecomici ve Volcae Tektosagları yer almaktadır. MÖ 218 yılında Hannibal, Rodanos Nehri'nin her iki yakasında yaşayan Volcae'ı göç etmeye mecbur bırakmıştır. Ardından MÖ 2. yüzyıla gelindiğinde Volcae Tektosaglarının büyük çoğunluğu güneybatı yönüne doğru Garumna Irmağı boylarına doğru hareket etmiştir. Volcae Tektosagları Pirene, Cevennes, Garumna ve Tarnis nehirleri ile Akdeniz'in arasında kalan bölgede hakimiyet kurarak yerli halk üzerinde etki göstermiş ve yerel kültür ile entegre olmuşlardır. Volcae Tektosag grubu, yerleştikleri toprakların altındaki altın yatakları ve ticaret rotası üzerindeki önemli pozisyonları nedeniyle oldukça zenginleşmişlerdir. MÖ 121 yılında ise günümüz Fransı'nın güneyinde kurulan Roma eyaleti Gallia Narbonensis'e katılmışlardır. MÖ 108-106 yıllarındaki isyanları neticesinde ise bağımlı müttefikler statüsüne getirilmişlerdir (Strobel, 2006). Strabon, Tektosagların Tolosa'dan geldiklerini ve Volcae kabile birliklerinin bir kolu olduğunu ifade etmiştir (Strabon, 4.1.12; Jones, 1923 s. 201-203). Öte yandan Volcae Tektosagları ile Anadolu'ya göç eden Tektosagların ne kadar yakın bir bağa sahip olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Keltler hakkında genişçe yazan Julius Caesar (Bellum Gallicum, 6.24-25; Dorminger, 1962, s. 276-277; Özgüler, 2017, s. 195-196), Volcae Tektosagları'nı

yukarı Tuna'ya konumlandırmaktadır. Tektosag terimi ile ise Ptolemaios, Kıpçak Bozkırı'ndaki İskitleri kast etmektedir (6.14.9). Ancak antik yazarların tanıklığına rağmen başında Volcae terimi olmadan anılan Tektosaglar'ın, Anadolu'ya gelenlerden farklı olma ihtimali vardır (Koch, 2007, s. 27; Coşkun, 2013, s. 79-80, 83). Anadolu'ya gelen Tektosagların coğrafi menşei, antik yazarların verdiği bilgiler dışında bilinmediği için boy adının aynılığı nedeniyle en azından uzak bir ilişkileri olduğu düşünülebilir (Strobel, 1996, s. 179-182; Strobel, 2006).

Balkanlardaki yukarıda belirtilen gelişmelerden dolayı, Kelt boylarından oluşan bir birlik İç Anadolu'ya göç etmiştir (buna eleştirel bir bakış için bkz. Coşkun, 2013, s. 80-82). Bu birlik içerisinde, Brennos'tan ayrılan bazı Tektosaglar ile yine Balkanlarda bulunan Tolistobogi ve Trokmi boyları bulunmaktadır. MÖ 278/277 civarında, Çanakkale boğazını geçip İç Anadolu'ya, Kızılırmak havzasına göç etmişlerdir (Arslan, 2000, s. 56). Livius, Polybios, Memnon gibi Yunan ve Romalı yazarlar, Keltlerin İç Anadolu'ya ve Phrygia olarak adlandırılan bölgeye ilk gelişlerinin, MÖ 278'de Bithynia kralı I. Nikomedes'in (yaklaşık MÖ 280-250) talebiyle olduğunu yazarlar. MÖ 301'de Phrygia'yı ele geçirmiş olan Aleksandros III. Seleukos MÖ 280 civarında öldükten sonra Bithynia kralı ve Keltler bunu fırsat bilmiş ve Tolistobogi-Trokmi-Tektosag Kelt birliği, aileleriyle birlikte Phrygia'yı işgal ederek bölgeye yerleşmişlerdir. İç Anadolu'ya giren boy önderleri, Leonnorios ile Luturios olarak bilinmektedir (Karl & Minard, 2006, s. 786). Yukarıda belirtildiği üzere, bu göç eden topluluklara Brennos'un MÖ 280-278 seferinden sonra dağılan Keltlerden de katılım olmuştu. Tektosaglar bu noktada göçe dâhil olmuş ve Leonnorios ile Luturios'un birliğine katılmış görünüyorlar. İç Anadolu'ya üç boy olarak giren Galatlar; Tolistobogiler, Trokmiler ve Tektosaglardı. Üç boya karşılık iki önder olması ise dikkat çekici bir husustur. Leonnorios, Tolistobogilerin; Luturios, Trokmilerin önderiydi. Boyların ardından Orta Anadolu'da tarih içerisinde farklı konumlara sonradan hareket edip iskân yeri değiştirmiş olması muhtemeldir. Trokmilerin, Kızılırmak'ın doğusuna MÖ 100 civarında VI. Mithridates Eupater döneminde geçmiş olmaları olasıdır buna bir örnektir (Coşkun, 2022, s. 41). Galatların göç ettikleri ilk zamanlar ile ilgili daha efsanevi anlatılar da mevcuttur (Bennett, 2003, s. 1; Mitchell, 2007, s. 208). Aphrodisias'lı Apollonios'un hikâyesine göre Galatlar Pontus kralı Mithridates'in ve Kapadokya kralı Ariobarzanes'in müttefikleri olarak Ptolemaios'lara karşı savaştıktan sonra Orta Anadolu onlara verilir (bu efsane aşağıda ele alınacaktır, temeli MÖ 260'lardaki bazı olaylara dayanıyor olabilir). Efsaneler bir yana,

İç Anadolu'ya göç ettikten sonra Tolistobogiler Pessinus (günümüzde Ballıhisar) bölgesine, Tektosaglar Ankyra ve civarına, Trokmiler ise Tavium (günümüzde Büyüknefes) bölgesine yerleşmiştir. Anadolu'daki Kelt yerleşimiyle ilgili arkeolojik veriler, La Tène tipolojisinde ama aynı zamanda çoğunlukla Frig geleneklerini sürdüren eser ile bulgular, ve Hellenistik dönemde Kelt kalelerine benzeyen İç Anadolu'daki yapılar, genelde bu dağılımla uyumludur (Darbyshire, Mitchell & Vardar, 2000; Vardar, 2005; Karl & Minard, 2006, s. 787; Matsumura, 2006; Selinsky, 2015; Coşkun, 2022, s. 11-20; Yörükhan, 2009, s.139-143). Anadolu'ya yerleştikten sonra üç boyun tetrarkhlarla yönetildiği bir boylar birliği vardır (Strabon 12.3.12-13; Jones, 1928, s. 391-393; Pekman, 2000, s.25-26; tetrarkh kavramının gerçekten ne zaman kullanılmaya başladığı tartışılabilir; Coşkun, 2022, s. 41). İlk Anadolu'ya girdiklerinde de Leonnorios ile Luturios dışında beş boy önderinin adı bilinmektedir: Kambaules, Kerethrios, Akichorios, Bolgios, Kiderios, ve Kommontorios (Mitchell, 2007, s. 15). Aralarında en fazla askeri güce sahip olan Leonnorios, ondan sonra en güçlüsü ise Luturios'tu (Mitchell, 2007, s. 15). Bu birliğin çıkar üzerine kurulu ve tarafların birbirinden bağımsız hareket etme potansiyeli olan bir yapısı vardı. Tektosagların önder ya da önderleri de boy birliğine sonradan eklenmiş görünüyor. Strabon o dönemde Tektosagların Tolistobogiler ve Trokmiler ile birlikte hareket ettiğini ifade etmektedir (Strabon, 4.1.13; Jones, 1923 s. 203-209). Üç kabilenin de aynı dili konuştuğunu, her birinin dört kola ayrıldığını, bunların her birine *tetrarkhia* denildiğini ve her tetrarkhın bir tetrarkh lideri tarafından yönetildiğini ekler. Tetrarkhların hem askeri hem de idari alanda iki komutan aracılığıyla desteklendiğini de belirtir (Strabon, 12.5.1.; Jones, 1928, s. 467; Pekman, 2000, s.63).

Tektosagların Ankara'ya nereden ve ne zaman geldikleri hususunda ise Orta La Tène döneminde yani MÖ 3. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Orta Tuna bölgesinden geldikleri öne sürülmüştür (Kruta, 1989, s. 46-47). *Tektosages* kelimesi etimolojik açıdan ise Kelt dilindeki *Textosagi-* kelimesinin Yunanca ile Latince'ye *Τεκτόσαγες/Tectosagii* şeklinde uyarlanmış bir halidir. Kelimenin bileşenleri, Keltçe *texto* "mülk" ile *sagi* "aramak" olduğu için Tektosages kelime olarak "mülk arayanlar" anlamına gelebilir (Lambert, 1994, s. 35). "Yer/mülk arayan" anlamına gelen "*Tektosag*" kelimesinin ise, ev halkının besin gereksinimini giderme amacıyla, daha iyi tarım yapılabilecek topraklar aramak adına göç eden bir topluluğun adı olması muhtemeldir (Kumandaş Yanmaz, 2016, s. 717).

Livius, Galatların İç Anadolu'ya boy teşkilatlanmasıyla ilk göç ettikten sonra kendilerine burada talan alanları belirlediklerini yazar (Ab urbe condita, 38.16; Sage, 1936, s. 50-55). Buna göre Hellespontos kıyıları, Trokmilerin talan alanıdır. Aeolis ve İonia, Tolistobogilerin, İç Anadolu'dan ulaşılan diğer yerler de Tektosagların sayılmıştır. Galatların, Taurus Dağları'nın batısındaki tüm Asya'yı vergiye bağladıklarını, yaptıkları talanlar sonucunda korku saldıklarını ve nüfuslarının büyüklüğü nedeniyle Suriye Krallarının dahi vergi ödemeyi reddedemediğini ifade eder. MÖ 275'ten sonra Tektosaglar, Kızılırmak'ın ilerisinde, Kırıkale'yi içine alan bölgeyi, yani güney Paphlagonia'nın Orta Galatia bölgesini işgal etmişlerdir (Strobel, 2006). MÖ 240 civarında Kardeşlerin Savaşı olarak bilinen, Suriye'li II. Seleukos (MÖ 247-226) ile kardeşi Antiokhos Hierax arasındaki muharebe, Ankyra'da gerçekleşmiştir. Antiokhos Hierax'ın müttefikleri arasında Pontus kralı II. Mithridates ve Galatlı savaşçılar yer almaktadır. II. Seleukos yenildikten sonra Galatların Ankara'daki konumu güçlenmiştir (Minard, 2006, s. 52). MÖ 189 yılında ise III. Antiokhos ile Tektosaglar ve Trokmiler, Konsül Manlius tarafından Magaba Dağı'nda yenilmişlerdir (Mitchell, 1993, s. 53). MÖ 179'da Tektosagların kuzey bölgesi (Gaizatorix, Gerede havzası) Paphlagonia'ya sınırlarına uzanmıştır.

Özellikle Tolistobogilerin aktif olduğu Batı Anadolu'da ise krallıklar, Keltlere karşı direnç göstermiştir. Pergamon Kralı I. Attalos'un (MÖ 241-197) iktidarının son dönemiyle varisi II. Eumenes'in (MÖ 197-159) döneminde meydana gelen çatışmalar sonucunda Galatlar Orta Anadolu'da kalmayı kabul etmiş ve Pergamon kralları, Galatları Batı Anadolu ve İonia'dan uzak tutmuşlardır (Cunliffe, 1997, s. 6-9). Livius (Ab urbe condita, 38.19; Sage, 1936, s. 65-67), MÖ 189 civarları Anadolu'daki siyasi olayları anlatırken Tolostobogi'nin önderi Ortiagon, Tektosagların önderi Comboiomarus ve Trokmilerin önderi Gaulotus'tan söz eder (Karl & Minard, 2006, s. 786). MÖ 165 civarı Pergamon ile Galatların yaptığı anlaşma sonucu Tektosag boyunun da Ankyra bölgesinde yaşadığı sabit olmuştur (Cunliffe, 1997, s.151, 202-203).

VI. Mithridates MÖ 86'da Galatları yenilgiye uğrattıktan sonra, Galatlar Roma tarafına geçmişti (Mitchell, 1993, s. 29). MÖ 65/4'te Pompeius'un yeniden düzenlemesi ile Ankyra, Tektosagların bölgesine dahil edilmiştir (Strobel, 2007, s. 359-360, 375). MÖ 40'lara gelindiğinde Tektosaglar, tetrarkh Kastor Tarkondarius tarafından yönetilmiştir (Mitchell, 1993, s. 36-37). MÖ 43 civarında ise Deiotarus, damadı Kastor'u ortadan kaldırmış (Mitchell, 1993, s. 37), böylelikle Tektosaglar ve Trokmiler üzerinde hüküm sahibi olmuştur

(Strabon, 12.5.1; Jones, 1928, s. 467-469). Augustus, Amyntas krallığını ilhak ettikten sonra MÖ 25'te Galatia eyaleti kurulmuş; ardından da yeni kurulan Ankyra şehri Tektosag topraklarına dahil edilmiştir. İlerleyen yıllarda ise Ankyra, Galat *koinonunun* metropolü haline gelmiştir.

Bölgeye Romalılar gelmeden önce, MÖ 1. yüzyılda Amasya (Amaseia) civarında Kral Brigatos iktidardaydı (Mitchell, 1993, s. 93). Tektosaglar aynı dönemlerde Kastor Tarkondarios gibi güçlü bir tetrarkh ile yönetiliyordu. MÖ 43 civarında Tolistobogilerin kralı Deiotaros, Tektosag tetrarkhı Kastor Tarkondarios'u öldürmüştür (Strabon, 12.5.3; Pekman, 2000, s. 65; Mitchell, 1993, s. 28; Gale, 2017, s. 198). Bu dönemlerde Galatlar arasında öne çıkan Tolistobogilerin kralı Deiotaros (MÖ 63-40) ve varisi Amyntas (MÖ 37-25) (Strabon 12.5.1; Jones, 1928, s. 469), Roma desteğiyle bölgesinde hakimiyeti tam olmasa da ele almış, Romalılar MÖ 25'de bölgeyi Galatia eyaletine dönüştürene kadar iktidarda kalmışlardır (Mitchell, 1993, s. 107; Karl & Minard, 2006, s. 787). İmparatorluğu kuran Augustus ve dönemin Roma senatosu, Amyntas'ın MÖ 31 Aktium Muharebesi'nde Marcus Antonius'u desteklemesi gibi etkenlerden hareketle, her ne kadar geride bir varis bıraksa da Amyntas'dan sonra bölgeyi valilerle yönetmeye yönelmiştir (Bennett, 2009, s. 225). Yine de Amyntas'a ceza verilmemiş, bölgedeki Galatları Roma tarafında tutmak için bir denge politikası üretilmiştir. Galatia vilayetini kurarken Romalılar, geçmişte bağımsız hareket etme geleneği daha fazla olan Tolistobogiler ve Trokmiler yerine Tektosagların yoğun olduğu Ankyra'yı vilayet başkenti seçmişlerdir.

AUGUSTUS ANKARA ANITI VE TEKTOSAGLAR

Roma'nın Galatia eyaleti egemenliğinin başat temsili, eyaletin başkenti olarak Roma dönemi Ankyra politik peyzajının en kilit önemdeki anıtı olan Augustus ve Roma Tapınağı'dır (Bkz. Güven, 1998)

Tapınak çevresine hakim bir yükseklikte konumlanmakta ve bu sayede hem Roma siyasi gücünü hem de Augustus ve iktidarını destekleyen Galatlı elitleri görünür kılmaktadır (Sökmen Adalı, 2023, s. 8). Tapınak duvarlarına işlenen, Augustus'un siyasi ve toplumsal başarılarının anlatıldığı *Res Gestae* yazıtı ile beraber yapının *antae* duvarlarında² Galatlı rahiplerin adlarının belirtilmesi de Galat bekasını Roma ile birleştiren aynı meşruiyetin bir

² *antae*: Yunan ve Roma tapınaklarında, ön oda yani *pronoas* yan duvarının öne doğru çıkıntı yapan ucu.

parçasıdır. 1554 yılında yeniden keşfedilen, Theodor Mommsen tarafından “yazıtların ecesi” (*Königen der Inscripten*) olarak nitelendirilen Ankara Anıtı (*Monumentum Ancyranum*) yazıtında, Tapınağın kuzeybatı *antae* duvarı ucunda yer alan Rahip Listesi’nde imparatorluk rahipleri ve yaptıkları işler sıralanmaktadır (Kadioğlu, Görkay & Mitchell, 2011, s. 93) Keşfin hemen ardından 1555-1560 yılları arasında I. Ferdinand’ın daimi elçisi olarak İstanbul’da görevlendirilen Ogier Ghiselin de Busbecq Ankara Anıtı’ndan şu şekilde bahsetmiştir (Türkömer, 2005, s. 54):

“..Burası Galatia’da bir Gal boyu olan Tektosagların eskiden yaşadığı kasaba...Angora’da çok güzel bir kitabe gördük, Augustus’un halkı için yaptığı işleri kısaca anlatan tabletlerin bir kopyası. Okunabildiği kadarını adamlarıma kaydettirdim.”

Rahip Listesi, Ankyra’nın Romalılaştırılması ve bayındır hale gelmesinde rol oynayan yerel liderler ile elit kesim hakkında, çeşitli konularda bilgi içermektedir. Liste büyük kurbanlar, bağışlar, halk ziyafet ve eğlenceleri hakkında çeşitli bilgiler vermektedir. Bu bilgiler içerisinde zeytinyağı bağışları, gladyatör yarışları, çoklu hayvan kurbanları gibi Hellen geleneğinin tanımlayıcı unsurları özellikle göze çarpmaktadır (Uzunaslan, 2021, s.11; Doğancı & Altın, 2023, s. 145). Yerel halk Roma yönetimine verdiği onayı bu davetlere katılarak göstermekte ve bu organizasyonlar toplumu birleştirerek gruplar arasında etkileşim sağlamaktadır. Tapınağa hizmet eden rahiplerin ve işlerinin vurgulandığı listedeki Galat ve Tektosag isimleri, İmparatorluk makamı ile Galat ve bu bağlamda ayrıca Tektosag iş birliğinin göstergesidir (Sökmen Adalı, 2023, s. 4). Bu işbirliği, bölgede istikrarın sağlanması için Roma açısından özellikle MÖ 1. yüzyılın sonlarında zaruri görünmektedir (Bennet, 2019, s. 225). Rahip Listesi’nde Roma’nın atadığı Galatia valisi döneminde, zaman içerisinde, görev yapan Galatlı rahipler ve gerçekleştirdikleri başlıca ayin, tören veya kutlamalar kayda geçirilmiştir. Yazıtın tarihlenmesi ile ilgili çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Rahip Listesi’nin yaklaşık olarak imparator Tiberius (MS 14-37) ve Gaius’un (MS 37-41) hüküm sürdüğü, MS 19-39 yılları arasına tarihlenebileceği düşünülmektedir (Rahip Listesi ve tarihlendirmesine ilişkin tartışma ve yorumlar için bk. Bosch, 1967, s. 35-49, no. 51; Mitchell & French, 2012, s. 138-150; Kadioğlu & Görkay, 2007, s. 27; Coşkun, 2022, s. 30-32). Söz konusu tarihlemeler eşliğinde aşağıda çevirisi verilen Rahip Listesi, Ankyra’daki Galat varlığının İmparatorluk bünyesinde nasıl yer aldığına başlıca örneğidir (Mitchell & French, 2012, s. 141-144)³:

³ Çeviride Mitchell ve French’in edisyonu ve çevirisine başvurulmuştur (2012, s. 141-144).

RAHİP LİSTESİ

I. Blok: (Yazı bulunmamaktadır).

II. Blok, 1.-4. satırlar: ¹⁾[Γα]λατῶν ο[ἰ] ²⁾ιε]ρασάμενοι ³⁾θεῶι Σεβαστῶι ⁴⁾καὶ θεᾷ Ῥώμηι

III. Blok, 5.-7. satırlar: ⁵⁾[- - -] Ο [- - - - - ⁶⁾- - - - - - - - -] ΛΙΟ . . ΙΟΥ ⁷⁾[- - - - - - - - -] ΠΕ . ΛΙΟ . .

III. Blok 8.-11. ile IV. Blok 12.-15. satırlar: ⁸⁾[Κάσ]τω[ρ] βασιλέ[ω]ς βριγάτο[υ] ⁹⁾υἱὸς δημ[οθ]οινίαν ⁹⁻¹⁰⁾ ἔδωκε[ν], ¹⁰⁾ἔλαιον ἔθηκεν ¹¹⁾μῆνας τέσσαρας, ¹¹⁻¹²⁾θέας ¹²⁾ἔδωκεν καὶ ¹²⁻¹³⁾μον[ο]μάχω[ν] ¹³⁾ζεύγη τριάκο[ντα] ¹⁴⁾καὶ κυνήγιον ἔδωκε[ν] ¹⁵⁾ταύρων καὶ θηρίων.

IV. Blok, 16.-17. ile V. Blok, 18. satırlar: ¹⁶⁾[Ρ]οῦφος δημοθoinίαν ¹⁷⁾ἔδωκεν, θέας καὶ ¹⁸⁾κυνήγιον ἔδωκεν.

V. Blok, 19. satır: ¹⁹⁾Ἐπὶ Μετειλίου

V. Blok, 20.-23. ile VI. Blok, 24.-29. satırlar: ²⁰⁾[Πυ]λαιμένης βασιλέως ²⁰⁻²¹⁾Ἀμύ[ν]του ²¹⁾υἱὸς δημοθoin[ίαν] ²²⁾δὶς ἔδωκεν, θέας δὶς ²³⁾ἔδωκεν, ἀγῶνα γυμνικὸν ²⁴⁾καὶ ἀρμάτων καὶ κελήτων ²⁴⁻²⁵⁾ἔδωκεν, ²⁵⁾ὁμοίως δέ ²⁵⁻²⁶⁾ταυρομαχίαν ²⁶⁾καὶ κυνήγιον, ἥλιψεν τήν ²⁷⁾πόλιν, τόπους ἀνῆκε ὅπου τό ²⁸⁾Σεβαστιῶν ἐστὶν καὶ ἡ ²⁸⁻²⁹⁾πανήγρις γέινεται καὶ ὁ ἵππόδρομος.

VI. Blok, 30. ile VII. Blok, 31.-33. satırlar: ³⁰⁾ Ἀλβιόριξ Ἀτεπόρειγος ³⁰⁻³¹⁾δημο[θ]οινίαν ³¹⁾ἔδωκεν, ἀνδριάντας ³¹⁻³²⁾ ἀνέθηκε ³²⁾Καίσαρος καὶ Ἰουλίας ³³⁾Σεβαστῆς.

VII. Blok, 34.-37. satırlar: ³⁴⁾[Α]μύντας Γαιζατοδιάστου δημοθoinίαν ³⁵⁾δὶς ἔδωκε ἑκατόνβην ἔθυσεν, θέα[ς] ³⁶⁾ἔδωκεν, σειτομετρίαν ἔδωκε[ν] ³⁷⁾ ἀνὰ πέντε μοδίους.

VII. Blok, 38. satır: ³⁸⁾[Ερμ]είας Διογνήτου.

VII. Blok, 39. ile VIII. Blok, 40. satırlar: ³⁹⁾[Ἀλ]βιόριξ Ἀτεπόρειγος τὸ δεύτ[ερον] ⁴⁰⁾δημοθoinίαν ἔδωκεν.

VIII. Blok, 41. satır: ⁴¹⁾Ἐπὶ Φρόντωνος

VIII. Blok, 42.-44. satırlar: ⁴²⁾[Μ]ητρόδωρος Μενεμάχου φύσει δέ ⁴²⁻⁴³⁾[Δο]ρυλάου ⁴³⁾δημοθoinίαν ἔδωκε, [ἔλαιον] ⁴⁴⁾ἔθηκεν μῆνας τέσσαρας.

VIII. Blok, 45. satır: ⁴⁵⁾[M]ουσανὸς Ἀρτικνοῦ δημοθoinίαν ἔδω[κεν]

VIII. Blok, 46.-47. satırlar: ⁴⁶⁾[. . . .] Σελεύκου δημοθoinίαν ἔδω[κεν], ⁴⁷⁾ἤλιψεν μῆνας τέσσαρας.

VIII. Blok, 48. ile IX. Blok, 49.-56. satırlar: ⁴⁸⁾[Π]υλαιμένης β[ασ]ιλέως Ἀμύντου υἱὸς ⁴⁹⁾δη[μοθoinίαν ἔδω]κεν [το]ῖς τρισὶ[ν] ⁵⁰⁾ἔθνε[σιν, ἔτι] δὲ ἐν Ἀγκύρῃ ⁵⁰⁻⁵¹⁾ἐκ[α]τόνβ[η]ν ⁵¹⁾ἔθυσε[ν, θέας καὶ πομπήν] ⁵¹⁻⁵²⁾ἔδω[κεν], ⁵²⁾ὁμοίως δὲ ταυρομάχιον ⁵³⁾κα[ὶ] ταυρ]οκαθ[άπτ]ας καὶ μονομάχω[ν] ⁵⁴⁾ζεύ[γη]ν ἄ, ἤλ[ιψ]εν δι' ὅλου τοῦ ⁵⁴⁻⁵⁵⁾ἐνιαυτοῦ ⁵⁵⁾[τὰ τ]ρία ἔθ[νη], θηρομαχίαν ⁵⁵⁻⁵⁶⁾ἔδω[κεν].

IX. Blok, 57. satır: ⁵⁷⁾[Ἐπὶ] Σιλουανοῦ]

X. Blok, 58.-62. satırlar: ⁵⁸⁾[Μάρκος Λό]λλιος/[Γά]λλιος δημοθoinίαν ἔδωκ[εν, ⁵⁹⁾ἐν Π]εσσινοῦντι, μονομάχων [ζεύγη] ⁶⁰⁾κε' καὶ ἐν Πεσσινοῦντι ἰ', ἤλ[ιψ]εν] ⁶¹⁾τὰ δύο ἔθνη ὅλω τῷ ἐνιαυτῷ, ἄγα[λμα] ⁶²⁾ἐν Πεσσινοῦντι ἀνέθηκεν.

X. Blok, 63.-66. satırlar: ⁶³⁾[Σέ]λευκος Φιλοδάμου δημοθoinίας ⁶⁴⁾δὶς ἔδωκεν δυσὶ πόλεσιν, ἤλ[ιψ]εν] ⁶⁵⁾τὰ δύο ἔθνη δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ, ⁶⁶⁾[θέ]ας ἔδωκεν.

X. Blok, 67. ile XI. Blok, 68.-69. satırlar: ⁶⁷⁾Ἰούλιος Ποντικὸς δημοθoinίαν ⁶⁷⁻⁶⁸⁾ἔδωκε, ⁶⁸⁾ἐκατόνβην ἔθυσεν, ἔλαιον ἔθηκεν ὅλω ⁶⁹⁾τῷ ἐνιαυτῷ].

XI. Blok, 70.-71. satırlar: ⁷⁰⁾Ἀριστοκλῆς Ἀλ[βιόρι]γος δημοθoinίαν ⁷¹⁾ἔδω]κεν, ἔλαιον ἔθηκ]εν δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ.

XI. Blok, 72. satır: ⁷²⁾Ἐπὶ [B]ασιλᾶ

XI. Blok, 73.-76. satırlar: ⁷³⁾Κόϊντος Γάλλιος Ποῦλχε[ρ] δημοθoinίας] ⁷⁴⁾δὶς ἔδωκεν καὶ ἐν Πεσσινοῦν[τι], ⁷⁵⁾ἐκατόνβην ἔθυσεν, ἔλαιον ἔθηκ[εν τοῖς] ⁷⁶⁾δυσ]τῖν ἔθνεσιν δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ.

XII. Blok, 77.-80. satırlar: ⁷⁷⁾[Φιλων]ίδης Φίλω[νος] ⁷⁷⁻⁷⁸⁾δη]μοθoinίαν ⁷⁸⁾ἔδωκεν, δὶς ἐκατόνβην] ⁷⁹⁾ἔθυσεν, ἔλαιον ἔθηκεν ὅλω ⁸⁰⁾τῷ ἐ]νιαυτῷ.

XIII. Blok: (Neredeyse tamamen silinmiştir)

XIV. Blok, 81.-89. ile XV. Blok, 90. satırlar: ⁸¹⁾[- - - - -]ΗΛΘΑ

⁸²⁾[- - - - -]ΚΑΙ . ΤΥΛ Ω ⁸³⁾[- - - - -]Ο Ε . . ΛΕΩΝΕΙΣ ΠΕ ⁸⁴⁾[- - - - -] . . ΛΟ . . . ΕΙΣ . . Γ . . ΒΩΣ ⁸⁵⁾[δημοθ]οιν[ί]αν ἔθηκεν Κ . . Ι . ΕΡΑ ⁸⁶⁾Πυλαιμένης Μηνᾶι δημοθoinίαν [ἔδωκε τοῖς] ⁸⁷⁾δυστῖν ἔθνεσιν, [ἐκατόν]βην ἔθυσε, ⁸⁷⁻⁸⁸⁾μονομάχω[ν] ⁸⁸⁾

ἔδωκε [ε ζεύγη τριάκο]ντα, ⁸⁸⁻⁸⁹⁾ [ἔδωκε]ν ⁸⁹⁾ἔλαιον [τοῖς δυσὶν ἔθνεσιν] ⁹⁰⁾ὄλω τῶ
ἐν[ιαυτῶ.]

XV. Blok, 91.-96. satırlar: ⁹¹⁾[. .]ος Ἀκύλα[ς] δ[ημοθοινίαν ἔδωκε τοῖς] ⁹²⁾δυσὶν
ἔθν[εσιν, ἑκατόνβην ἔθυσσε, ⁹³⁾ ἔ]λαιον ἔθ[ηκεν τοῖς δυσὶν ἔθνεσιν] ⁹⁴⁾δι' ὄλου το[ῦ
ἐνιαυτοῦ, μονομάχων ⁹⁵⁾ἔ]δωκεν [ζεύγη τριάκοντα καὶ δέκα ἐν ⁹⁶⁾Τα]ουίοις, ἔτι [δὲ ...]

ÇEVİRİ VE KRONOLOJİ

I. Blok: (Yazı bulunmamaktadır).

II. Blok, 1.-4. satırlar: Tanrı Sebaste⁴ (Augustus) ve Tanrıça Roma için rahip olarak görev yapan Galatlar

III. Blok, 5.-7. satırlar: ... (Vali Priscus döneminde: yaklaşık MS 23)⁵.

III. Blok 8.-11. ile IV. Blok 12.-15. satırlar: Kral Brigatos'un oğlu Kastor, halka ziyafet verdi, dört ay boyunca yağ tedarik etti, gösteriler düzenledi ve 30 çift gladyatör ile boğa ve vahşi hayvan avı düzenledi.

IV. Blok, 16.-17. ile V. Blok, 18. satırlar: Rufus, halka ziyafet verdi, gösteriler ve av düzenledi.

V. Blok, 19. satır: (Vali) Metilius döneminde (yazıya geçirilmiştir): (yaklaşık MS 24-29)

V. Blok, 20.-23. ile VI. Blok, 24.-29. satırlar: Kral Amyntas'ın oğlu Pylaemenes, iki kez halka ziyafet verdi, iki kez gösteri düzenledi, at arabası yarışları ile atletizm müsabakası ve aynı şekilde boğa güreşi ve av düzenledi, şehire yağ tedarik etti, Sebasteion'un bulunduğu yerleri, festival alanını ve hippodromu kullanıma açtı.

VI. Blok, 30. ile VII. Blok, 31.-33. satırlar: Ateporix'in oğlu Albiorix iki kez halka ziyafet verdi, Caesar ve Iulia Sebaste (Augustus) heykellerini adadı.

VII. Blok, 34.-37. satırlar: Gaizatodiasos'un oğlu Amyntas, iki kez halka ziyafet verdi, hekatomb kurban ayini yürüttü⁶, gösteriler düzenledi ve her biri beş *modii* (yaklaşık 35 kilogram) tahıl dağıttı⁷.

⁴ Σεβαστή "Sebaste; saygın, ulu" (Liddell & Scott, 1996, s.1587-1588), aynı anlamda Latince *augustus* yani dolayısıyla İmparator Augustus'un adını anımsattığı için dönemin siyasi bir gereği olarak Yunanca konuşan dünyada Augustus taraftarlığı ve hayranlığını ifade etmek kullanılırdı.

⁵ Galatia valilerinin tarihleri için bkz. Sherk, 1980; krş. Mitchell & French, 2012, s. 145; Coşkun, 2022, s. 30-32.

⁶ Hekatomb ile çok hayvanlı kurban kastedilmektedir. Fiilen yüz hayvan kurban edilmemiş olabilir (Mitchell, 1993, s. 109).

⁷ Bir birim *modius*, 6.5-7 kilogram arası bir ağırlığa karşılık gelmektedir (Rickman, 1980, s. 261)

VII. Blok, 38. satır: Dognetos'un oğlu Hermeias.

VII. Blok, 39. ile VIII. Blok, 40. satırlar: Ateporix'in oğlu Albiorix iki kez halka ziyafet verdi.

VIII. Blok, 41. satır: (Vali) Fronto döneminde (yazıya geçirilmiştir): (yaklaşık MS 29-33)

VIII. Blok, 42.-44. satırlar: Dorylaos'un öz oğlu Menemachos'un oğlu Metrodoros halka ziyafet verdi, dört ay boyunca yağ tedarik etti.

VIII. Blok, 45. satır: Artiknos'un oğlu Mousanus halka ziyafet verdi.

VIII. Blok, 46.-47. satırlar: Seleukos'un oğlu halka ziyafet verdi, dört ay boyunca yağ tedarik etti.

VIII. Blok, 48. ile IX. Blok, 49.-56. satırlar: Kral Amyntas'ın oğlu Pylaemenes üç boy için kamuya açık bir şenlik düzenledi ve dahası Ankyra'da bir hetakomb kurban ayini yürüttü, gösteriler ve geçit töreni düzenledi ve aynı şekilde boğa güreşi ve boğa güreşçileri ve 50 çift gladyatör temin etti, tüm yıl boyunca üç *ethnos* için yağ tedarik etti, vahşi hayvan dövüşü düzenledi.

IX. Blok, 57. satır: (Vali) Silvanus döneminde (yazıya geçirilmiştir): (yaklaşık MS 33-37)

X. Blok, 58.-62. satırlar: Marcus Lo]llius/[Ga]llius⁸, Pessinus'ta halka ziyafet verdi, 25 (çit) gladyatör ve Pessinus'ta 10 kişi temin etti, tüm yıl boyunca iki *ethnos*'a yağ tedarik etti, Pessinus'ta tanrı heykeli adadı.

X. Blok, 63.-66. satırlar: Philodamis'in oğlu Seleukos iki kente iki kez halk ziyafeti verdi, tüm yıl boyunca iki *ethnos*'a yağ tedarik etti, gösteriler düzenledi.

X. Blok, 67. ile XI. Blok, 68.-69. satırlar: Iulius Ponticus halka ziyafet verdi, hekatomb kurban ayini yürüttü, tüm yıl boyunca yağ tedarik etti.

XI. Blok, 70.-71. satırlar: Al[biorix]'in oğlu Aristokles [halka ziyafet verdi], tüm yıl boyunca yağ tedarik etti.

XI. Blok, 72. satır: (Vali Titius Helvius) Basila döneminde (yazıya geçirilmiştir): (yaklaşık MS 37-39)

⁸ [Marcus Lo]llius/[Ga]llius ([Μάρκος Λόλλιος/[Γά]λλιος): Kırık kısımdaki isim belirsizdir. Marcus Lollius ise Galatia'nın ilk valisinin ismini sonraki yıllarda alan bir Romalı vatandaşın ismi olabilir (Mitchell ve French, 2012, s. 143, satır 57).

XI. Blok, 73.-76. satırlar: Quintus Gallius Pulcher halka iki kez ziyafet verdi ve Pessinus'ta hekatomb kurban ayini yürüttü, tüm yıl boyunca iki *ethnos*'a yağ tedarik etti.

XII. Blok, 77.-80. satırlar: Philon'un oğlu [Philon]ides halka ziyafet verdi, iki kez hekatomb kurban ayini yürüttü, tüm yıl boyunca yağ tedarik etti.

XIII. Blok: (Neredeyse tamamen silinmiştir)

XIV. Blok, 81.-89. ile XV. Blok, 1. satırlar: ... halk ziyafeti verdi... Menas'ın oğlu Pylaemenes iki *ethnos*'a ziyafet verdi, hekatomb kurban ayini yürüttü, 30 çift gladyatör temin etti, tüm yıl boyunca iki *ethnos* için yağ tedarik etti.

XV. Blok, 91.-96. satırlar: Aquila iki *ethnos*'a [ziyafet verdi, bir hekatomb kurban ayini yürüttü, iki *ethnos*'a] tüm yıl boyunca yağ tedarik etti, Tavium[da 30 çift gladyatör ve 10 ...] sağladı⁹.

Tiberius ile Gaius dönemlerine tarihlenen liste, rahip olarak seçilen kimselerin imparatorluk kültürünü devam ettirmek amacıyla yaptıkları harcamaları aktarır. Adı geçen rahiplerin MÖ 5 – MS 17/18 yılları arasında faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. Yazıt ise MS 19 yılında, Augustus'un vefatının ardından oluşturulmuş ve listedeki en erken isim MS 19/20 yıllarına tarihlenmiştir (Mitchell, 1993, s.108). En azından bazı rahiplerin kökleri, Galat boyları ve krallıklarına dayanmaktadır. Tapınak'taki kült, üç Galat boyunu da dahil edecek şekilde rahiplerini ve etkinliklerini seçmiştir (Coşkun, 2022, s. 30). Bu uygulama Ankyra civarına da yansımıştır. Claudius (MS 41-54) zamanında Ankara yakınlarındaki Sinanlıköyü'nde dikilen bir yazıtta Rossolittanos adlı bir Augustus ve Claudius rahibinin, “Sebaste Galatlı Tolistobogilere” üye olduğu ifade edilmiştir (Mitchell & French, 2012, s. 151-152; Coşkun, 2022, s. 30). Augustus Tapınağı'nın Rahip Listesi'nde hizmet yıllarına göre sıralanmış listedeki ilk isim Kral Brigatos'un oğlu Kastor'dur. Kastor isminin, MÖ 43 civarında Deiotarus'un öldürmüş olduğu Tektosag tetrarkhı Tarkondarios'un oğlu olan ve Deiotarus'un ölümüyle Amyntas'ın tahta çıkması arasında kalan dönemde İç Anadolu'daki üç Galat boyunu da yöneten Kastor'un adıyla bir bağlantısı vardır (Mitchell, 1993, s. 107). Soyu onlara dayanıyor olabilir. Babası Brigatos hakkında fazla bir şey bilinmemekle beraber

⁹ Satırlardaki restorasyonlar için bkz. Mitchell & French, 2012, s. 143.

Romalılar Galatia eyaletini kurmadan önce Amasya (Amaseia) civarını yöneten bir kral olabilir (Mitchell, 1993, s. 107).

Benzer şekilde bir Galat kral soyundan gelen diğer bir rahip de Kral Amyntas'ın oğlu Pylaemenes'tir. En geniş yelpazeli ve en masraflı etkinliklerin Pylaemenes tarafından gerçekleştirildiği söylenebilir. İmparatorluk kültürünü bayındırlık faaliyeti ile sürdürme amacıyla şahsi mülkü olan Augustus tapınağına yakın olan bir araziye, festivallerde kullanılması, toplanma alanı sağlaması ve yarış düzenlenmesi amacıyla bağışlamıştır (V. Blok, 20.-23. ile VI. Blok, 24.-29; Uzunaslın, 2021, s.12) Pylaemenes'in ikinci kez rahiplik yaptığı ve hayır faaliyetlerini sürdürdüğü görülmektedir. İkinci döneminde üç Galat boyuna (*ethnos* terimiyle ifade edilir) hitaben yemek ziyafeti vermiş, bu kabilelere bir yıl boyunca zeytinyağı tedarik etmiştir. Kurbanlar kestirmiş, boğa güreşleri, geçit törenleri tertip etmiştir (VIII. Blok, 48. ile IX. Blok, 49.-56 satırlar). En fazla gladyatörün kullanıldığı oyunları yine Pylaemenes'te görmekteyiz. Pylaemenes'in bu şekilde öne çıkması, Kral Amyntas'ın oğlu olması ile yakın bağlantılı görünmektedir. Roma Galatia eyaletini kurmadan bölgedeki son bağımsız Galat kralı Amyntas'tır (MÖ 37-25) (Mitchell, 1993, s. 107).

Rahip Listesinde dikkat çeken bir unsur da üç boydan söz edilmesidir (VIII. Blok, 48. ile IX. Blok, 49.-56., X. Blok, 58.-66., XI. Blok, 73.-76., XIV. Blok, 81.-96. satırlar). Roma eyaleti Galatia'daki *koinon* idari yapısı içerisinde başkent Ankyra iken üç boy, birer *ethnos* olarak kendilerine bağlı kentlerde özgün kimliklerini korudular. Rahip Listesinde bütün bu kentlerdeki kutlamalar belirtilmiştir. Pessinus'da Tolistobogiler, Ankyra'da Tektosaglar ve Tavium'da Trokmiler bulunmaktaydı. Bütün bu kentlerde Augustus ile Tanrıça Roma onuruna kutlamalar yapılırdı (Strobel, 2009, s. 129-130). Rahip Listesi, Galatlı ailelerin ve İmparatorluk idaresinin de bu boyları tanıdıklarını göstermektedir. Başta Strabon (12.5.1-2; Jones, 1928, s. 469) ve Livius (Ab urbe condita, 38.16; Sage, 1936, s. 50-55) olmak üzere Yunan ve Romalı antik yazarlar Galatların boylarını yukarıda ele alındığı üzere ifade etmiştir ve bu yapının Galatların Anadolu'ya göçleriyle başlayan siyasi tarihleriyle bağlantılı olduğunu belirtirler.

MS. 2. yüzyıla girildiğinde Ankyra, halen Tektosagların kenti olarak tarif edilir. Bu yüzyılda yazıtlarda geçen "Tektosagların Ankyrası" unvanı, bunu gösterir. Alıntılanan heykel kaidesi üzerinde yer alan yazıtta görüldüğü gibi, Ankyra, MS ikinci yüzyıl ortası ya da sonlarına doğru L. Calpurnius Proculus'u onurlandırırken (MS birinci yüzyıldan

itibaren senatoryel ailelerle yerli elitler arasında siyasi amaçlı ailevi birliktelikler oluşturulmaktaydı; bkz. Dmitriev, 2005, s. 324, 326) bu unvanı kullanır (Calpurnius Proclus; Mitchell & French, 2012, s. 279; krş. Bosch, 1967, s. 288):

Καλπούρνιον Πρόκλον ἐκ συνκλητικῶν κὲ ὑπατικῶν, χειλίαρχον ἐν Δακίᾳ λεγιῶνος Ἰγ Γεμίνης, δήμαρχον, στρατηγὸν Ῥώμ<η>ς ἐπιμεληθέντα ὁδῶν, ἡγεμόνα λεγιῶνος α Ἀθηνᾶς ἐν Γε[ρ]μανία, ἀνθύπατον Ἀχαΐας, πρεσβευτὴν καὶ ἀντιστράτηγον βελγικῆς, ἡ μητρόπολις τῆς Γαλατίας Σεβαστὴ Τεκτοσάγων Ἀγκυρα, τὸν ἑαυτῆς σωτῆρα κὲ εὐεργέτην.

Galatia'nın metropolü, Sebaste *Tektosagların Ankyrası* (Τεκτοσάγων Ἀγκυρα), senatoryal ve konsüller bir aileden gelen Dacia'da Legio XIII Gemina'nın askeri tribünü, halk tribunu, Roma'da praetor, yollar yapıcısı, Germinia'da Legio I Minerva'nın komutanı, Akhaia prokonsülü, Belgica legatı ve propraetoru, kurtarıcıları ve hayırseverleri Calpurnius Proculus'u (onurlandırır).

Senatoryal aile kökenleri vurgulanan L. Calpurnius Proculus, Calpurnii ailesi üyesi olarak Roma'da farklı görevlerde bulunmuştur ve Galatya'da toprak ve makam sahibidir. İmparatorluk kültü baş rahiplerin mensubu olduğu Attaleia'nın 1. yüzyılda önde gelen ailelerinden biri olan Calpurnii ailesi mensubu L. Calpurnius Proclus da Ankyra ile sıkı ilişkiler içindedir. (Mitchell, 1993, s. 153; Ricl, 2003, s. 111). Yazıtta Ankyra için yapılan ἡ μητρόπολις τῆς Γαλατίας Σεβαστὴ Τεκτοσάγων Ἀγκυρα “Galatia'nın metropolü Sebaste Tektosagların Ankyrası” tanımlaması, Ankyra bağlamında Tektosaglara işaret eden ve “Augustus taraftarı” olduklarını vurgulayan bir unvandır (Erzen, 2010, s. 53). Tektosagların yine “Augustus taraftarı Tektosaglar” (Σεβαστηνῶν Τεκτοσάγων) adı ile tanımlandığını ve dolayısıyla Roma imparatorluk düzenine entegre olduklarını gösteren iki kaynak daha belirtilebilir. Bunlardan bir tanesi olan heykel kaidesi, Markus Aurelius (MS 161-80) veya Lucius Verus (MS 161-169) dönemine tarihlenmektedir (Mitchell & French, 2012, s. 163; krş. Bosch, 1967, s. 241):

[... πατέρα πατρίδος ἀν]θύπατον, θε[οῦ Ἀντωνείνου υἱὸν] θεοῦ Ἀδριαν[οῦ υἱὸν θεοῦ Τραιαν]οῦ Παρθικο[ῦ ἐγγονον θεοῦ Νέρ]ουα ἀπόγ[ον, ἡ μητρόπο]λις τῆς Γαλα[τίας Τεκτοσ]άγων Ἀγκυ[ρανῶν Σεβαστη]νῶν

“Sebaste Tektosag Ankyralıların metropolisi; [... Vatanın Babası]¹⁰, Prokonsul, Di[vus Antoninus’un oğlu], Divus Hadrian[us’un torunu, Divus Traia]nus Parthik[us’un büyük torunu, Divus Ner]va’nın büyük büyük oğ[lu İmparator Kaesar Markus Aurelius’u / Lucius Verus’u] (yüceltir.”

Aynı dönemlere ait ve Ankara kalesi yakınlarında bulunan diğer yazıt bir ise heykel kaidesi üzerinde bulunmaktadır (Mitchell & French, 2012, s. 206): ή βουλη και ο δήμος Σεβαστηνών Τεκτοσάγων έτίμησεν πάση τιμη Τ. Φλάουιον Σίριον έπί τροπον [τ]οῦ Σε[βαστού - - -] “Sebaste Tektosagların meclisi (*boule*) ve halkı (*demos*), Augustus'un prokuratoru Titus Flavius Sirius'u her şerefle onurlandırdı.”

ANKYRA KURULUŞ EFSANELERİ

Augustus ve ardından gelen imparatorları yüceltmek için Sebaste (Σεβαστή) nitelemesi yapılırken Ankyra kent adıyla Tektosag boy adının bir arada anılması, Ankyra için sadece genel anlamda Galatlar ile değil, aynı zamanda Tektosag boyu ile de ilgili bir vurguyu gösterir. Bu vurgu ile ilgili yeni bir bakış açısı elde etmek için Ankyra kuruluş hikâyesinin farklı aktarımları karşılaştırılabilir. Ankyra kentinin kim tarafından kurulduğuna dair temelde iki farklı anlatı mevcuttur. Bunlardan biri Frigler, diğeri ise Galatlar tarafından kurulduğunu öne sürmektedir. Ankyra'nın Frig döneminden kalma çanak çömlek ve bazı arkeoloji verileri bilinmektedir (Bennett, 2003, s. 2). Buna binaen, Ankyra'nın Gordios'un oğlu Midas tarafından kurulduğu, Frig kökenli bir efsane olabilir (Erzen, 2010, s. 23). Yine de Galatları kurucu öge olarak ele alan bir kuruluş hikâyesinin de olması dikkat çeker. Aphrodisias'lı Apollonios'un (tam dönemi bilinmemektedir. MS 2. yüzyıl sonu – MS 3. yüzyıl başı [Chaniotis, 2009, s. 320] ya da daha erken bir tarih [MÖ 3. yüzyıldan sonra bir zaman] önerilmiştir; Paradiso, 2021) anlattığı bu kuruluş hikâyesi, Stephanos Byzantios'un (MS 6. yüzyıl) ek bir açıklamasıyla beraber, *Ethnika* adlı eserinde özetlenmiştir (Billerbeck, 2006, s. 38-39):

Ἀπολλώνιος δὲ ἐν ἰζ Καρικῶν ἱστορεῖ Μιθριδάτη καὶ Ἀριοβάρζανη νεήλθδας τοὺς Γαλάτας συμμαχήσαντας διῶξαι τοὺς ὑπὸ Πτολεμαίου σταλεντας Αἰγυπτίους ἄχρι θαλάσσης καὶ λαβεῖν τὰς ἀγκύρας τῶν νεῶν αὐτῶν καὶ μισθὸν τῆς νίκης εἰς πολισμὸν λαβόντας Χώραν κτίσαι καὶ ὀνομάσαι οὕτως. γ δὲ πόλεις

¹⁰ “Vatanın babası” (πατέρα πατρίδος, Latince *Pater Patriae*) unvanı için bkz. Karakuş, 2020, s. 32.

ἔκτισαν, Ἄγκυραν ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον πλεονεκτήματος τὴν δὲ ἀπὸ Πεσσινοῦντος τοῦ ἄρχοντος, τὴν δὲ Ταΐαν ἀπὸ τοῦ ἐτέρου ἄρχοντος.

Apollonios, *Karika (Karia Anlatıları)* eserinin 17. kitabında, yeni gelen Galatların Mithridates ve Ariobarzanes ile ittifak yaparak, Ptolemaios'un gönderdiği Mısırlıları denize kadar kovaladıklarını, orada gemilerinin çapalarını zapt ettiklerini, zafer mükafatını şehre getirerek bölgeyi iskan edip onu şu şekilde adlandırdıklarını yazar: Onlar üç şehir kurmuşlardır; harpteki (gemi çapası) ganimetine izafeten Ankyra, önderlerine izafeten Pessinus, ikinci önderlerine izafeten Tavia [Tavium].

Stephanos Byzantios'un aktarımında Aphrodisias'lı Apollonios'a göre Pontos Kralı I. Mithridates, Karadeniz kıyılarında II. Ptolemaios Philodelpos'un askerlerinin karşısına Galatları çıkarmıştır. Mısırlıları ağır yenilgiye uğratan Galatlar, rivayete göre Karadeniz kıyılarında gerçekleşen bu savaşın neticesinde denize kadar kovaladıkları Mısırlıların gemi çapasını (*ankyra*) alıp onunla dönmüşlerdir. Pontos Kralı I. Mithridates bu büyük zaferin karşılığında Galatlara kentler kurmaları için bir arazi vermiş, onlar da kurdukları kentlerden birine Mısırlılardan elde ettikleri çapalara atfen gemi çapası adını vermiştir. Orijinal metinden anlaşıldığına göre şehre sonradan Ankyra adını verenlerin Tektosaglar olduğunu söylemek mümkündür. Arazinin ikinci ve üçüncü kentleri ise Apollonios'a göre adını komutanları Pessinus ve Tavion'dan almıştır. Oldukça karmaşık bir kurguya sahip ve tarihi gerçeği yansıtmayan bir kent kuruluş efsanesidir (Kaya, 2011, s. 51.). Yine de Galatların Anadolu'ya gelmesini ve Anadolu'daki Mithridates ve Hellenistik krallıklarla girdiği karmaşık ilişkileri bir nebze yansıttığı anlaşılmaktadır, çünkü Galatların askeri güçlerinden dolayı o dönemin Mithridates ve Ariobarzanes gibi krallarının siyasetine karışmış olmaları kuvvetle muhtemeldir. Karadeniz kıyılarında donanmasını kullanarak etkisini arttırmaya çalışan II. Ptolemaios'a karşı MÖ 266'da ölmeden önce, MÖ 260'larda I. Mithridates Ktises'in desteklediği bir saldırı söz konusu olabilir (Mitchell, 2007, s. 19-20).

Apollonios'un hikâyesinde diğer dikkat çeken bir husus ise iki önderin belirtilmesidir. Bu, Galatların ilk göç ettiklerinde Leonnorios ile Luturios önderliğinde geldikleri bilgisiyile uyumlu görünüyor. Apollonios'un efsanesinde önder, Tolistobogilerin yerleştiği Pessinus ile eşleştirilir. Keltler ilk Anadolu'ya göç ettiği zaman en büyük güç, Leonnorios'a aitti ve ondan sonra en güçlüsü ise Luturios'tu. Efsanede de ikinci önder, Trokmilerin yerleştiği Tavium'dur. Bu dağılım, esasen Hellenistik dönemdeki Kelt algısını yansıtırken Ankyra

etiolojisi de Hellenistik dönemde kentlerin kendilerine kurucu efsaneler yaratmasıyla ilişkilidir (Bennett, 2003, s. 1-2; Mitchell, 2007, s. 208-209). Aphrodisias'lı Apollonios'un yaşadığı zaman tam olarak bilinmese de efsanede Leonnoros'un ve Luturios'un isimlerini bilmemesi, Stephanos'un Apollonios'un metnini özetleyerek eski bir geleneği aktardığına işaret edebilir. Anlatı, Karia tarihi odaklı bir çalışmadan geldiği ve Apollonios olasılıkla Mısır'dan göç edip Aphrodisias'da baş rahip olarak görev yaptığı için (bu bilgiler, 10. yüzyıl Bizans ansiklopedisi Suda'dan gelir; bkz. Chaniotis, 2009, s. 320), muhtemelen II. Ptolemaios Philadelphos (MÖ 283-246) dönemine odaklı bir tarih yazımı gündemi içerisinde bu efsaneye de başvurmuştu. Ankyra kuruluş efsanesinde henüz Tektosagların belirtilmemesi dikkat çekicidir. Tektosaglar, Romalıların Galatya'ya girdiği zamanlar Ankyra'daki Kelt boyu olarak anılır ve Hellenistik dönemde Avrupa'dan Ankara'ya göçleri hakkındaki tarihi anlatılar yukarıda ele alınmıştır. Orta Anadolu'ya önceden gelseler de Tektosagların Ankyra'ya özellikle üçüncü Suriye Savaşı (MÖ 246-241) sonrasında yerleştiği daha kesin olarak ifade edilebilir (Coşkun, 2022, s. 37-38). Efsanelerin yapısı gereği, Tektosagların karmaşık yerleşme tarihi ve bununla ilgili olayların Ankyra kuruluş efsanesinde belirli detaylarında değişmiş olması ve Galatlarla ilgili anlatılara dahil edilmiş olması kaçınılmazdır.

MS. 2. yüzyıla gelindiği zaman Galatlar yine Orta Anadolu'da önemli bir etken olmalarına rağmen artık Roma siyasi ve askeri düzeni bölgede oturmuştu. Kuruluş rivayetlerinin de mevcut durumdan etkilendiği, Roma ve Yunan elitine göre konumlanışın anlatıları etkilediği görülmektedir. Bazı rivayetlerde öncekilere nazaran Galatlara yapılan vurgunun azaldığı ileri sürülebilir. Bu dönemlerde yaşamış Pausanias (yaklaşık MS 110-180), Ankyra'nın Frigler tarafından kurulduğunu öne sürmektedir. Pausanias'a göre kent, Frigya kralı Gordios'un oğlu tarafından kurulmuştur ve adını da Kral Midas'ın icat ettiği gemi çapasından (Ankyra) almıştır (1.4.5; Jones, 1918, s. 22-23):

Γαλατῶν δὲ οἱ πολλοὶ ναυσὶν ἐς τὴν Ἀσίαν διαβάντες τὰ παραθαλάσσια αὐτῆς ἐλεηλάτουν: χρόνῳ δὲ ὕστερον οἱ Πέργαμον ἔχοντες, πάλαι δὲ Τευθρανίαν καλοῦ μένην, ἐς ταύτην Γαλάτας ἐλαύνουσιν ἀπὸ θαλάσσης. οὗτοι μὲν δὴ τὴν ἐκτὸς Σαγαρίου χώραν ἔσχον Ἄγκυραν πόλιν ἐλόντες Φρυγῶν, ἣν Μίδας ὁ Γορδίου πρότερον ὤκισεν-ἄγκυρα δέ, ἣν ὁ Μίδας ἀνεῦρεν, ἣν ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐν ἱερῷ Διὸς καὶ κρήνῃ Μίδου καλουμένη: ταύτην οἴνω κεράσαι Μίδαν φασὶν ἐπὶ τὴν θήραν τοῦ Σιληνοῦ, ταύτην τε δὴ τὴν Ἄγκυραν εἶλον καὶ Πεσσινοῦντα τὴν ὑπὸ τὸ ὄρος τὴν Ἄγδιστιν, ἔνθα καὶ τὸν Ἄττην τεθάφθαι λέγουσι.

Çok sayıda Galatlı gemiyle Asia'ya (Anadolu) geçti ve sahillerini talan etti. Bir süre sonra, eskiden kadim Teuthrania olarak bilinen Pergamon'un sakinleri, Galatları denizden kovdu. Şimdi bunlar Sangarios (Sakarya) nehrinin öteki tarafındaki memleketi zapt ettiler, Gordios oğlu Midas'ın eskiden kurduğu Friglerin bir kenti olan Ankyra'yı ele geçirdiler. Midas'ın bulunduğu çapa (ἄγκυρα) ve Silenos'u yakalamak için Midas'ın şarapla karıştırdığı suyun geldiği Midas Pınarı da benim zamanıma kadar (Pergamon'daki) Zeus tapınağında bulunuyordu. İşte böyle, Pergamon'lular Ankyra ile Attis'in gömülü olduğu rivayet edilen Agdistis Dağı'nın altındaki Pessinus'u aldılar.

MS 2. yüzyılda yazan Pausanias dönemindeki rivayette Pergamon'a yapılan vurgu dikkat çekicidir. Pausanias'ın kullandığı kaynaklar arasında Pergamon kralı Eumenes'e çalışmış olan Cardia'lı Hieronymus da bulunmaktaydı (Cunliffe, 2018, s. 211). Pergamon'un Galatların Batı Anadolu akınlarını bazı çatışmalardan sonra bir anlaşmayla durdurduğu yukarıda ele alınmıştı. Bundan sonra Pergamon elitlerinin, kendilerini uygarlığı koruyan bir krallık olduğu propagandasını yaptıkları ve bunun Hellen dünyasında popüler bir tema olduğu anlaşılmaktadır (Cunliffe, 1997, s. 6-9). Pausanias, Galatlara karşı Pergamon'un I. Attalus döneminde kazandığı zaferi övmekte ve bunu kralın en büyük başarısı olarak tanımlamaktadır (1.8.1; Jones, 1918, s. 38-39): μέγιστον δέ ἐστίν οἱ τῶν ἔργων: Γαλάτας γὰρ ἐς τὴν γῆν, ἣν ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, ἀναφυγεῖν ἠνάγκασεν ἀπὸ θαλάσσης. “Başarılarının en büyüğü, Galatları denizden şimdi tuttukları ülkeye gitmeye zorlamasıdır.”

Antiochus Hierax ile Tolistobogi ve Tektosag boylarının çoğunu oluşturduğu düşünülen Galatlı müttefikleri ilkin MÖ 241-230 arası bir tarihte sonra da MÖ 230'larda (MÖ 237?) Mysia'da Caecus nehrinde Pergamon kralı I. Attalos'a yenilince kral prestij kazandı (Gale, 2017, s. 104). Galatları mağlup eden kral olarak tanıtılan I. Attalos'a “kurtarıcı” anlamına gelen *soter* ünvanı verilmiştir. Bu zaferin anısına “Ölen Galyalı” heykeli Pergamon akropolüne dikilmişti (Cunliffe, 2018, s.7)¹¹. I. Attalos'un bu başarısıyla ilgili bir kehaneti, Pausanias aktarır (10.15.3; Shiletto, 1886, s. 246; Rocha-Pereira, 1989, s. 121):

δὴ τότε ἄμειψάμενος στεινὸν πόρον Ἑλλησπόντου
αὐδήσει Γαλατῶν ὀλοὸς στρατός, οἳ ῥ' ἄθεμίστως
Ἄσιδα πορθήσουσι· θεὸς δ' ἔτι κύντερα θήσει
πᾶσι μάλ', οἳ ναίουσι παρ' ἠϊόνεσσι θαλάσσης

¹¹ Heykel bugün Roma Capitol Müzesi'nde sergilenmektedir.

εις ὀλίγον· τάχα γάρ σφιν ἄοσητηῖρα Κρονίων
 ὀρμήσει, ταύροιο διοτρεφέος φίλον υἷόν,
 ὃς πᾶσιν Γαλάτησιν ὀλέθριον ἦμαρ ἐφήσει.
 παῖδα δὲ εἶπε ταύρου τὸν ἐν Περγάμῳ βασιλεύσαντα Ἄτταλον· τὸν δὲ αὐτὸν
 τοῦτον καὶ ταυρόκερων προσείρηκε χρηστήριον.

Daha sonra gerçekten Hellespontos'un dar boğazını geçtikten sonra,
 Galatların yıkıcı ordusu çalacak borazanını.
 Onlar haksızca Asya'yı tahrip edecekler ve çok daha kötüsünü ise Tanrı yapacak.
 Deniz kıyısında yaşayanlara, az bir süreliğine.
 Tez zamanda Kronos'un oğlu (Zeus),
 Onlara (deniz kıyısında yaşayanlara) bir yardımcı çıkaracak, Zeus'un yetiştirdiği bir
 boğanın sevgili oğlunu,
 Tüm Galatların üzerine yıkım gününü getirecek olanı.

Erythrai Sybil ya da Epirus'lu Phaennis¹² boğanın oğlu derken aynı zamanda bir kahin tarafından boğa boynuzlu olarak (başlık) giydirilen Bergama Kralı Attalus'u kastediyordu. Kehanete göre Galyalılar Hellespontos boğazını geçtikten sonra, Asya'yı yakıp yıkacak ve Zeus kendi yetiştirdiği bir boğanın oğlu eliyle onlara yardım gönderecektir. Pausanias bu boğanın oğlunun Bergama Kralı Attalus olduğunu iletmektedir. Pausanias'un kendi döneminin popüler bir yazarı olduğu hatırlanırsa, Pergamon'daki Zeus Tapınağı'nda Ankyra çapasını gördüğünü iddia etmesi, Ankyra sakinleri arasında bile MS 2. yüzyılda Pergamon ağırlıklı, Galatları Ankyra'ya sonradan gelen bir boy olarak gösteren anlatının önem kazandığını gösterebilir. Bunun diğer bir göstergesi de, MS 2. yüzyıla gelirken Ankara kuruluş efsanesinin belki de yazıya geçmemiş bir versiyonlarının, Roma himayesinde sikkeler üzerinde betimlenerek resmi sirkülasyonda olduğudur. Ankyra'nın kuruluş sembolü çapa, farklı mitolojik figürlerle, örneğin Romus ve Romulus, Nymphé, Tanrı Men ve Amazon figürleriyle görülür (Akyol, 2022, s. 3). MS 138-161 yıllarında iktidarda kalan İmparator Antoninus Pius'un döneminde üretilen bir sikkelerde ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΑΤΙΑΣ ΑΝΚΥΡΑ "Tektosag Galatlarının Metropolis'i Ankyra" yazılırken çapa taşıyan Amazon figürü de sikkelerde görülür ve bununla Amazonlara Ankyra'nın

¹² Kehanet Erythrai Sybil ya da Epirus'lu Phaennis'e aittir. Kaynağa dair belirsizlik Bizans İmparatoru I. Anastasius döneminde Konstantinopolis'te yaşamış Yunan tarihçi Zosimus (460-520) zamanında belirtilmiştir. (Gabelko, 2006, s. 213-214). Bu nedenle kehanetin kime ait olduğu geç antik çağda tam olarak bilinmemektedir.

kuruluşunda bir önem verildiği anlaşılmaktadır (Arslan, 2004, s. 47-48). Bunlara örnek bir sikkede sağa doğru yürüyen Amazon sol elinde çift başlı balta taşırken sağ elindeki gemi çapasını yere dayamış şekilde resmedilmiştir.

Çizim: Abdülkadir Akkurt (dayandığı kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Roma Sikkeleri Teşhiri no. 200 sıra no. 15, katalog no.83; Arslan, 2004, s. 278; Akyol, 2022, s. 3).

Amazonlar, Eski Yunan geleneğinde, savaşan kadınların olduğu toplumlardan etkilenerek üretilen hayali bir toplumdur (Mayor, 2014). Karadeniz'in Anadolu sahilinde yurtları olduğuna inanılır. Bir bakıma Galatlardan uzak değillerdir, ancak Galatlarla Amazonlar Eski Yunan literatüründe birbirinden farklıdır. Dolayısıyla sikkede betimlemenin çapanın erkek bir Galatlı savaşçının değil de Frig ya da Trak stili başlıklı bir Amazonun elinde olmasının, Ankyra ve çapa anlatısında Tektosaglara veya Galatlara daha az yer veren, belki de Friglere ya da Galatları andıran bir Amazon boyuna gönderme yapan bir kuruluş öyküsünü yansıttığı düşünülebilir. Bu dönemde kent Tektosag geçmişi halen kabul görmeye beraber artık onları Ankyra'nın başat ve kurucu ögesi olarak belirtmekten kaçınıldığı düşünülebilir. Ankyralıların bu tercihi yapma nedeni eskisine göre Tektosag anlatıları yerine Hellenistik dünyadaki genel anlatıları tercih etmeleri olabilir. Başka bir yorum ise hem gemi çapasının hem de Amazon'un kullanıldığı başka bir Ankyra sikkesinde her iki denizci geleneğe atıfta bulunduğu yönündedir (Mayor, 2014, s. 307). Tunç çağında Hititlerin yerleşim gösterdiği varsayımından hareketle, bilinen Ankyra'ya , MÖ 333 yılında Pontuslu Yunan tüccarlar yerleşmiş ve şehri önemli bir ticaret merkezi haline getirmiş olabilecekleri ileri sürülmüştür (Mayor, 2014, s. 305). Şehre adını veren gemi çapası sembolü Pontuslu denizci Yunan geleneklerine bir işaret olabilir. Sikkede amazonun tercih edilme sebebi, amazonların

efsanevi anavatanı olarak kabul edilen Pontus'a gönderme yaparak denizci Yunan tüccarları onurlandırmak olabilir. Amazonların kurucu figür olarak resmedilmeleri, farklı Anadolu kentlerine ait sikkelerde de mevcuttur. (Mayor, 2014, s. 213-214) Bu yorum da kurucu figür tercihi açısından Hellenistik motiflerin daha ön planda olduğu düşüncesini desteklemektedir.

SONUÇ

MÖ 5. yüzyıldan itibaren Güney Almanya'dan Doğu Fransa ve Avusturya'ya uzanan oldukça geniş bir coğrafyada ve Avrupa'nın birçok bölgesinde yayılım gösteren, kökenleri Hint-Avrupa ailesine mensup Galat topluluğunun çalışmaya konu olan boyu; Avrupa'da yaşadıkları dönemde Volcae Tektosagları olarak anılmıştır. MÖ 3. yüzyılda artan nüfus nedeniyle Galatlar göç etmeye yönelmiş ve yeni bereketli topraklar bularak beslenme ihtiyaçlarını gidermek adına harekete geçmiştir. MÖ 278 yılında Anadolu'da varlık göstermeye başlamışlardır. Anadolu serüveni içerisinde günümüz Ankara'sına yerleşmiş Tektosag boyu, yıllar içerisinde Roma İmparatorluk bünyesine dahil olmuş, idarelerindeki kent ile birlikte Galatia eyaleti başkenti konumuna gelmişlerdir. Çalışmada odağa alınan epigrafik kaynakların açıkça işaret ettiğine göre kısmen öz kimlikleri ve gelenekleri ile birçok alanda imparatorluğa entegre olmuşlardır. Augustus Tapınağı'nın duvarlarına işlenmiş, Augustus'un toplumsal ve siyasi başarılarının sıralandığı *Res Gestae* yazıtı ile birlikte *antae* duvarında karşımıza çıkan Rahip Listesi, Galatların imparatorlukta konumlanışını ve Roma ile bütünleştiklerini gözler önüne sermektedir. Listede adı geçen rahiplerin hepsinin olmasa dahi büyük çoğunluğunun Kelt kökenli olduğu bilinmektedir ve liste, Ankyra'nın önce Hellenleşmesi sonra da Romalılışmasında ve mamur hale gelmesinde etkili olan yerel liderlerin hizmetleri ile ilgili bilgi sağlamaktadır. Gerçekleştirilen hizmetler içerisinde bağışlar, halk ziyafetleri, eğlenceler ve büyük kurban törenleri yer almaktadır. Önemli miktarlarda zeytinyağı bağışları yapılırken gladyatör yarışları ve vahşi hayvan dövüşü organizasyonları gibi Hellen kültürünün tanımlayıcı unsurlarının Galat rahipler sorumluluğunda yürütüldüğü açıkça görülmektedir. Roma kentinin kurumlarının etkinliği Galat sponsorluğunda sürdürülmüş, hatta İmparatorluk kültürünün devamlılığı amacıyla rahiplerin şahsi mülkleri olan önemli konumlardaki arazileri festivallerde kullanılmış, ayrıca düzenlenen yarışlar ve diğer etkinlikler için bağışlanmıştır. Galatlı soylular, servetlerini ve cömertliklerini sunarak prestijlerini arttırmayı hedeflemişlerdir. Servetini halka sunarak siyasi otoriteyi güçlendirme tercihi kabile topluluklarında görülen bir davranış kalıbını yansıttığı için Hellen unsurlarının yanında öz kimliklerinin temsilinin de devam ettiği

söylenbilir. Bunlara karşılık ise yerel halk Roma yönetimi bünyesinde yer bulmuş Galat elitlerine, Tektosag boyuna verdiği onayı bu organizasyonlara katılarak ifade etmişler ve Tektosagların meşruiyeti bu sayede sağlanmıştır. Antik Yunanca Σεβαστή (“saygın, ulu”) sıfatının Latincesi *augustus*, İmparator Augustus’un ismine yakınlığından dolayı Augustus hayranlığını ifade etmek amacıyla kullanılmış ve “Augustus taraftarları” manasını taşıyan sıfat Tektosag adı ile birlikte *Sebaste Tectosages* (Σεβαστή Τεκτόσαγες) haliyle kentin adı olmuştur. Yukarıda ayrıntıları ile değinildiği üzere sikkelerde ve heykel kaidelerinde karşımıza çıkan bu isim Ankyra’nın Galatlı ve Tektosag unsurlarına işaret ederek imparatorluğu onurlandırmaktadır. Hellen kent yönetim geleneği ile Roma imparatorluk idaresinin bir araya gelerek oluşturduğu yerel yapı ve Galat elitlerinin imparatorluk bünyesinde elde ettikleri payeler yine aynı epigrafik kaynaklarda net olarak gözlemlenmektedir. Sonuç olarak; Tektosagların Roma imparatorluğuna entegre oldukları süreç boyunca öz kimliklerini sınırlı alanlarda muhafaza ettiklerini fakat ilişkilerin sıklaşması ile birçok farklı alanda Yunan-Roma geleneğine uygun dönüşümler yaşandığını, Tektosagların diğer boylardan farklı olarak hem imparatorluk imgesinin bir parçası haline geldiklerini hem de Roma imparatorluk kültürünün taşıyıcılarından birisi olarak konumlandıklarını söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

- Akyol, H. (2022). *Roma-Bizans Döneminde Ankara Siyasi, Fiziki, İdari, Sosyo- Ekonomik ve Dini Yapı*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Arslan, M. (2004). *Galatya Krallığı ve Roma Dönemi Ankyra Şehir Sikkeleri*. Ankara Ticaret Odası.
- Arslan, M. (2006). Pessinus ve Tavium Sikkeleri. *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2005 Yıllığı*, 125-184.
- Arslan, M. (2000). *Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi: Galatlar*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bennett, J. (2003). Ancyra, Metropolis Provinciae Galatiae. Wilson, P. R. (Ed.), *The Archaeology of Roman Towns: Studies in Honour of John S. Wacher* (s. 1–12). Oxbow Books.
- Bennett, J. (2019). The Annexation of Galatia Reviewed. *Adalya*, 22, 223-257.
- Billerbeck M. (2006). *Stephani Byzantii Ethnica, Volumen I: A–Γ*. Walter de Gruyter.
- Bosch, E. (1967). *Quellen zur Geschichte der Stadt Ankara im Altertum*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Chaniotis, A. (2009). Myths and Contexts in Aphrodisias. Walde, C. & Dill, U. (Ed.), *Antike Mythen. Medien, Transformationen und Konstruktionen* (s. 313-338). Walter de Gruyter.
- Coşkun, A. (2013). Belonging and Isolation in Central Anatolia: The Galatians in the Graeco-Roman World. Ager, S. & Faber, R. (Ed.), *Belonging and Isolation in the Hellenistic World*. (s. 73-95). University of Toronto Press.
- Coşkun, A. (2022). *Galatian Victories and Other Studies into the Agency and Identity of the Galatians in the Hellenistic and Early Roman Periods*. Peeters.
- Cunliffe, B. (2018). *The Ancient Celts*. Oxford University Press.
- Darbyshire, G, G., Mitchell, S. & Vardar, L. (2000). The Galatian Settlement in Asia Minor. *Anatolian Studies* 50, 75-97.
- Dmitriev, S. (2007). Memnon on the Siege of Heraclea Pontica by Prusias I and the War between the Kingdoms of Bithynia and Pergamum. *The Journal of Hellenic Studies* 127, 133-138.

- Doğancı, K. & Altın, R. (2023). Principatus Devri Küçük Asya'sında Romalı Magistratus'ların İsmiyle Anılan Agonlar. *Archivum Anatolicum* 17, 143-171.
- Dorminger, G. (1962). *C. Julius Caesar. Bellum Gallicum. Lateinisch-deutsch*. Heimeran Verlag.
- Erzen, A. (2010). *İlkçağda Ankara*. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Gale, L. (2017). *The Hellenistic Galatians: representation and self-presentation*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Edinburgh Üniversitesi. <https://era.ed.ac.uk/handle/1842/39502> [Erişim tarihi: 10.08.2023].
- Guštin, M. (2006). Celts in the Balkans. Koch, J. T. (Ed.), *Celtic Culture. A Historical Encyclopedia* (s. 155-159). ABC- Clio.
- Güven, S. (1998). Displaying the Res Gestae of Augustus: A Monument of Imperial Image for All. *Journal of the Architectural Historians* 57 (1), 30-45.
- Jones, H. L. (1923). Strabo, Geography, Books 3-5. Loeb Classical Library . Harvard University Press.
- Jones, H. L. (1928). Strabo, Geography, Books 10-12. Loeb Classical Library 49. Harvard University Press.
- Jones, W.H.S (1918). *Pausanias. Description of Greece. Books I and II*. William Heinemann / G. P. Putnam's Sons.
- Gabelko, O. (2006). "Phaennis' Oracle" (Zosim. II. 36–37) and the Galatians' Passage to Asia Minor. Olshausen, E. & Sonnabend, H. (Ed.), *"Troianer sind wir gewesen" - Migrationen in der antiken Welt. Stuttgarter Kolloquium zur Historischen Geographie des Altertums* 8, 2002. (s. 211–228). Franz Steiner Verlag.
- Kadioğlu, M & Görkay, K. (2007). Yeni Arkeolojik Araştırmalar Işığında ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΑΤΙΑΣ: ANKYRA. *Anadolu* 32, 21-153.
- Kadioğlu, M , Görkay, K. & Mitchell, S. (2011). *Roma Döneminde Ankyra*. Yapı Kredi Yayınları.
- Karakuş, O. S. (2020). Severus Hanedanı dönemindeki Parth Seferleri sırasında Prusias ad Hypnium Kenti. Ertuğrul, A. & Yaşa, F. (Ed.), *Konur Alp Gazi ve Düzce Tarihi Sempozyumu, 23-24 Kasım 2018, Düzce, bildiriler* (s. 15-37). Türk Tarih Kurumu.

- Karl, R. & Minard, A. (2006). Galatia. Koch, J. T. (Ed.), *Celtic Culture. A Historical Encyclopedia* (s. 785-787). ABC- Clio.
- Kaya, M. A. (2011). *Anadolu'da Galatlar ve Galatya Tarihi*. Çizgi Kitabevi.
- Kaya, M. A. (2012). “Keltlerin Anadolu’ya Göçü: Göç Nedenleri, Yolları ve İlk On Yıl”. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ* 13, 1-16.
- Koch, J. T. (2007). *An Atlas for Celtic Studies: Archaeology and Names in Ancient Europe and Early Medieval Ireland*. Oxbow Books.
- Kruta, V. (1989). Les Celtes des Gaules d'après l'archéologie. Schmidt, K. H. & Ködderitzsch, R. (Ed.), *Geschichte und Kultur der Kelten. Vorbereitungskonferenz 25.-28. Oktober 1982 in Bonn. Vorträge* (s. 33-51). Carl Winter Universitätsverlag,
- Kumandaş Yanmaz, H. (2016). Galatlar ve Galatia Bölgesi Pessinus Darplı Sikkelerinde Galatların İzleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9 (44), 716-734.
- Lambert, P. Y. (1994). *La langue gauloise: description linguistique, commentaire d'inscriptions choisies*. Errance.
- Matsumura, K. (2006). Animal and Human Skeletons from Late Stratum II Pits at Kaman-Kalehöyük. *Anatolian Archaeological Studies* 16, 97-110.
- Mayor, A. (2014). *The Amazons Lives and Legends of Warrior Women Across the Ancient World*. Princeton University Press.
- Minard, A. (2006). Ancyra. Koch, J. T. (Ed.), *Celtic Culture. A Historical Encyclopedia* (s. 52). ABC- Clio.
- Mitchel, S. & French, D. (2012). *The Greek and Latin Inscriptions of Ankara (Ancyra). Vol I. From Augustus to the end of the Third Century AD*. Verlag C. H. Beck.
- Mitchell, S. (1993). *Anatolia. Land Men and Gods in Asia Minor. Volume I: The Celts and the Impact of Roman Rule*. Clarendon Press.
- Özgüler, S. (2017). *Gaius Iulius Caesar. Notlar – Galya Savaşı Üzerine*. Doğu Batı Yayınları.
- Paradiso, A. (2021). Apollonios of Aphrodisias. Worthington I. (Ed.), *Jacoby Online. Brill's New Jacoby, Second Edition, Part III* (no. 740). Brill. <https://scholarlyeditions.brill.com/bnjo/> [Erişim tarihi: 10.08.2023].

- Pekman, A. (2000). *Strabon Geographika: Antik Anadolu Coğrafyası, Kitap XII-XIII-XIV*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Rankin, H.D. (1998). *Celts and Classical World*. London.
- Rickman G. E. (1980). The Grain Trade under the Roman Empire. *Memoirs of the American Academy in Rome* 36, 261-275.
- Rocha-Pereira, (1989). *Pausaniae Graeciae Descriptio. Vol. III. Libri IX-X. Indices*. BSB B.G. Teubner Verlagsgesellschaft.
- Sage, E. T. (1936). *Livy. History of Rome*. William Heinemann / Harvard University Press.
- Selinsky, P. (2015). Celtic Ritual Activity at Gordion, Turkey: Evidence from Mortuary Contexts and Skeletal Analysis. *International Journal of Osteoarchaeology Int. J. Osteoarchaeol* (25), s. 213–225.
- Sherk, R. (1980). Roman Galatia: The Governors from 25 B.C. to A.D. 114. H. Temporini (Ed.), *Halbband Politische Geschichte (Provinzen und Randvölker: Griechischer Balkanraum; Kleinasien [Forts.]* s. 954-1052. Berlin, Boston: De Gruyter.
- Shiletto, A. R. (1886). *Pausanias' Description of Greece. Volume II*. George Bell and Sons.
- Sökmen Adalı, E. (2023). İmparatorluk İmgesi Olarak Politik Peyzajda Ankyra Roma ve Augustus Tapınağı. *Journal of Spatial Planning and Design*, 3(1), 1-15.
- Strobel, K. (1996). *Die Galater I: Geschichte und Eigenart der keltischen Staatenbildung auf dem Boden des hellenistischen Kleinasien. Band 1. Untersuchungen zur Geschichte und historischen Geographie des hellenistischen und römischen Kleinasien I*. Akademie Verlag.
- Strobel, K. (2006). Tectosages. Cancik, H., Schneider, H., Salazar, C. F., Landfester, M., Gentry, F. G. (Ed.), *Brill's New Pauly*. Brill. http://dx.doi.org/10.1163/1574-9347_bnp_e1202230 [Erişim tarihi: 10.08.2023].
- Strobel, K. (2007). The Galater und Galatien: Historische Identität und ethnische Tradition im Imperium Romanum. *Klio* 89 (2), 356-402.
- Strobel K. (2009). The Galatians in the Roman Empire. Historical tradition and ethnic identity in Hellenistic and Roman Asia Minor. Derks T. & Roymans N. (Ed.), *Ethnic Constructs in Antiquity the role of power and tradition*. Amsterdam University Press. 117-144.

- Türkömer, D. (2005). *Türk Mektupları. Kanuni Döneminde Avrupalı Bir Elçinin Gözlemleri (1555-1560). Ogier Ghiselin von Busbecq.* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Uzunarslan, A. (2021) Roma İmparatorluk Dönemi'nde Ankyra'da Agonistik Festivaller. Y. Kırac, U. Alagöz, Z. F. Taşkıran, A. Alpagut (Ed.), *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 100 Yaşında. 1921-2021 Asırlık Çınar* (s. 315-342). Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- Vardar, L. (2005). Galatia Bölgesi Kaleleri/Yerleşmeleri Yüzev Araştırması: Ankara ve Kırıkkale İlleri. *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2003-2004 Yıllığı* (s. 315-330). Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Anadolu Medeniyetleri Müzesi.
- Yörükhan, G. (2009). *A Study on Celtic/Galatian Impacts on the Settlement Pattern in Anatolia Before the Roman-era.* Yayınlanmış Doktora Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü. <https://open.metu.edu.tr/handle/11511/18759> [Erişim tarihi: 10.08.2023].

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) üzerinde araştırma yapılmamıştır. Makale tarih alanına aittir.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

**Destek
Teşekkür**

ve Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.
